

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาการเล่นของเด็กในครอบครัวไทย ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย เพื่อรวบรวมและประมวลผลข้อมูลการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนเชิงนโยบายในอนาคตนำไปสู่การพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กตามวัย โดยทำการประมวลข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่ภาคสนามในการสำรวจข้อมูลจากผู้แทนของครอบครัวจำนวน 1,187 ครอบครัว ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร และจังหวัดหลัก ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคกลาง (จังหวัดลพบุรี) ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) ภาคตะวันออก (จังหวัดชลบุรี) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่น) และภาคใต้ (จังหวัดนครศรีธรรมราช)

คณะผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลข้อมูลทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว
- 1.2 ข้อมูลพื้นฐานของเด็ก

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย

- 2.1 พฤติกรรมการเล่นของเด็ก
- 2.2 ทำที่ขณะที่เด็กเล่น
- 2.3 การเรียนรู้ของเด็กขณะเล่น
- 2.4 ของเล่นที่เด็กชอบ/เล่นเป็นประจำ
- 2.5 การสังเกตการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน
- 2.6 ช่วงเวลาที่เด็กเล่นเป็นประจำในวันธรรมดาและวันหยุด
- 2.7 ระยะเวลาที่เด็กใช้เล่นเป็นประจำ
- 2.8 พื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นเป็นประจำในบ้านและนอกบ้าน
- 2.9 ลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย

- 3.1 การจัดหาของเล่นให้กับเด็ก
- 3.2 ประเภทของเล่นที่เลือกซื้อให้กับเด็ก

- 3.3 สมาชิกในครอบครัวที่ชอบเล่นกับเด็กเป็นประจำ
- 3.4 สมาชิกในครอบครัวที่เด็กชอบเล่นด้วยเป็นประจำ
- 3.5 วิธีการส่งเสริมการเล่นของเด็ก
- 3.6 เกณฑ์ตัดสินใจในการเลือกของเล่นให้กับเด็ก
- 3.7 วัสดุที่นำมาทำของเล่นเด็ก
- 3.8 ความสำคัญต่อการเล่นของเด็ก
- 3.9 ข้อห้ามในการเล่นสำหรับเด็ก
- 3.10 ความคาดหวังต่อการเล่นของเด็ก

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยและการส่งเสริมการเล่นของเด็ก ในครอบครัวไทยที่เชื่อมโยงกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย

- 4.1 ลักษณะการเล่นของเด็กกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย
- 4.2 การส่งเสริมการเล่นของเด็กในครอบครัวไทยกับพัฒนาการเด็กในช่วง
ปฐมวัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนหรือสมาชิกของครอบครัวที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี และอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นประจำ (อย่างน้อย 6 เดือน) พร้อมทั้งสมัครใจยินดีให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 1,187 ครอบครัว ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ครอบคลุมกรุงเทพมหานคร และจังหวัดตัวแทนใน 5 ภูมิภาค โดยทำการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาเป็นรายภาค แบ่งออกเป็น 6 แห่ง ดังนี้

กรุงเทพมหานคร (กทม)	จำนวน 205 ครอบครัว
ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี (ชบ)	จำนวน 191 ครอบครัว
ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดลพบุรี (ลป)	จำนวน 203 ครอบครัว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น (ขก)	จำนวน 190 ครอบครัว
ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ (ชม)	จำนวน 198 ครอบครัว
ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช (นศ)	จำนวน 200 ครอบครัว

ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นที่ศึกษาจะนำเสนอในภาพรวมทั้งหมดและรายภาค ผลการสรุปข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวที่ทำการศึกษา และข้อมูลพื้นฐานของเด็กที่ทำการศึกษา มีดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว

ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวที่ศึกษา ครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของครอบครัว (รายละเอียดดังภาคผนวก ตารางที่ 4.1-4.4)

1.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามในที่นี่ เป็นผู้ปกครองเด็กปฐมวัยอายุแรกเกิด -ต่ำกว่า 6 ปี (หมายถึง เด็กที่อยู่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้) ได้แก่ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูหลักที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กเป็นประจำในชีวิตประจำวัน และสามารถตอบข้อคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างใกล้ชิด รวมทั้งทราบถึงพัฒนาการของเด็กทั้งในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์-จิตใจ และด้านสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 78.77) มากกว่าชาย (21.23) และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยส่วนใหญ่เป็นแม่ (ร้อยละ 70.43) มากกว่าพ่อและผู้เลี้ยงดูอื่น (ร้อยละ 20.22 และ 9.35 ตามลำดับ)

1.1.2 ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว

ระดับการศึกษาสูงสุด ทั้งพ่อและแม่ของเด็ก ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.0 และ 41.0 ตามลำดับ) ขณะที่ผู้เลี้ยงดูอื่นจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

อาชีพ พ่อและแม่ของเด็ก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างบริษัท (ร้อยละ 32.9 และ 28.7 ตามลำดับ) รองลงมาพ่มีอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 21.2) ขณะที่แม่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 20.6)

สถานภาพสมรส พ่อและแม่ของเด็กส่วนใหญ่ มีชีวิตคู่อยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 94.1 และ 91.7 ตามลำดับ) ส่วนผู้เลี้ยงดูอื่นก็มีชีวิตคู่อยู่ด้วยกันเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 66.2

รายได้ พ่อส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.4 ขณะที่แม่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32 ส่วนรายได้ของผู้เลี้ยงดูอื่นส่วนใหญ่ไม่เกิน 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.8

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่มีสมาชิกอยู่ด้วยกัน 4 คน (ร้อยละ 33.1) รองลงมาอยู่ด้วยกัน 3 คน และ 5 คน ตามลำดับ (ร้อยละ 23.1 และร้อยละ 20.1) ซึ่งสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย พ่อแม่ และลูกเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว มากกว่าครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายอาศัยอยู่ด้วย

1.1.3 ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของครอบครัว

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวและมีพื้นที่ในบริเวณบ้าน คิดเป็นร้อยละ 64.4 รองลงมาเป็นห้องแถวมีบริเวณ และทาวน์เฮาส์มีบริเวณ คิดเป็นร้อยละ 7.7 และ 7.2 ตามลำดับ

สภาพแวดล้อมในชุมชนที่ครอบครัวอาศัยอยู่ ส่วนใหญ่มีเพื่อนบ้านอาศัยอยู่ใกล้ชิดกันคิดเป็นร้อยละ 96.4 ขณะที่สถานบริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ตั้งอยู่ในชุมชน เช่น สถานเลี้ยงดูเด็ก สถานเอนามัย สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ห้องสมุด และสถานที่แหล่งเรียนรู้อื่นๆ มีอยู่ไม่มากนัก

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของเด็ก

ข้อมูลพื้นฐานของเด็กที่ศึกษา ครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับเพศของเด็ก ลำดับการเกิด อุปนิสัยใจคอทั่วไป สุขภาพทั่วไป ความสามารถพิเศษหรือลักษณะที่โดดเด่นของเด็ก ลักษณะพัฒนาการของเด็ก และสมาชิกในครอบครัวที่ใช้เวลาอยู่กับเด็ก (รายละเอียดดังปรากฏในภาคผนวกตารางที่ 4.5-4.11)

1.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก

เพศ เด็กปฐมวัยที่ใช้จัดเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มเด็กอายุแรกเกิด -ต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-ต่ำกว่า 6 ปี โดยจัดเก็บข้อมูลทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีทั้งเพศชายและเพศหญิง ดังนี้

- **เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี** จำนวน 539 คน คิดเป็นร้อยละ 45.4 แบ่งเป็นอาศัยอยู่ในเขตเมือง จำนวน 255 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 127 คน และเพศหญิง จำนวน 128 คน และเขตชนบท จำนวน 284 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 142 คน เพศหญิง จำนวน 142 คน

- **เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี** จำนวน 648 คน คิดเป็นร้อยละ 54.6 แบ่งเป็นอาศัยอยู่ในเขตเมือง จำนวน 319 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 165 คน และเพศหญิง จำนวน 154 คน และเขตชนบท จำนวน 329 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 171 คน และเพศหญิง จำนวน 158 คน

ลำดับการเกิดของเด็ก กลุ่มเด็กที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 2 กลุ่มอายุ คือ เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และ อายุ 3-6 ปี ทั้งในพื้นที่เขตเมืองและชนบท ส่วนใหญ่เป็นลูกคนที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 63.1 และร้อยละ 60.3 รองลงมาเป็นลูกคนที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

อุปนิสัยใจคอทั่วไปของเด็ก เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ส่วนใหญ่มีอุปนิสัยใจคอร่าเริง แจ่มใส คิดเป็นร้อยละ 58 และ ร้อยละ 64.3 รองลงมาคือ ซุกซน คิดเป็นร้อยละ 37.4 และร้อยละ 32.6 แม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างระหว่างเขตเมืองและชนบท

1.2.2 ข้อมูลคุณภาพตัวเด็ก

สุขภาพทั่วไปของเด็ก เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ในพื้นที่เขตเมืองและชนบท ส่วนใหญ่มีน้ำหนักและส่วนสูงเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตตามวัย ของกองโภชนาการ กรมอนามัย ทั้งนี้เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ส่วน

ใหญ่ในเขตเมืองและเขตชนบท ไม่มีภาวะเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 36.7 และ 43.1 ใกล้เคียงกับเด็กในกลุ่มอายุ 3-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.2 และ 44.1

ความสามารถพิเศษหรือลักษณะที่โดดเด่นของเด็ก เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ในเขตเมืองและชนบท ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เรียนรู้ไว คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาคือพูดเก่ง คิดเป็นร้อยละ 28.6 ขณะที่เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ในเขตเมืองและชนบท มีลักษณะที่โดดเด่น คือ พูดเก่ง คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมา คือเรียนรู้ไว คิดเป็นร้อยละ 21

ลักษณะพัฒนาการของเด็ก หมายถึง เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย (การเคลื่อนไหว) หมายถึง เด็กมีลักษณะคล่องแคล่ว หรือ เชื่องช้า 2) ด้านอารมณ์จิตใจ (การแสดงความรู้สึก) หมายถึง เป็นเด็กอารมณ์ดี หรือ หงุดหงิดง่าย 3) ด้านสังคม (การอยู่ร่วมกับผู้อื่น) หมายถึง ชอบอยู่ใกล้ผู้อื่น หรือ ชอบอยู่คนเดียว 4) ด้านสติปัญญา (การเรียนรู้) หมายถึง เป็นเด็กชอบสนใจสิ่งรอบตัว หรือ นิ่งเฉย 5) ด้านภาษา (การใช้ภาษา) หมายถึง เป็น เด็กช่างพูด หรือ เงียบ พบว่าเด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุ ทั้งในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 539 คน และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี จำนวน 648 คน ส่วนใหญ่ ทั้งในเขตเมืองและชนบท มีพัฒนาการที่ดีในทุกด้าน โดยเด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 74.8 และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 76.4

สมาชิกในครอบครัวที่ใช้เวลาอยู่กับเด็ก พบว่า ทั้งกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี แม่จะเป็นผู้ที่ใช้เวลาและดูแลใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.7 และร้อยละ 66.8 ตามลำดับ รองลงมาคือพ่อ และผู้เลี้ยงดูอื่น ๆ

สรุปได้ว่า ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ จำนวน 1,187 ครอบครัว จำแนกเป็นครอบครัวที่มีเด็กกลุ่มแรกเกิด -อายุต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 539 คน และครอบครัวที่มีเด็กกลุ่มอายุ 3-ต่ำกว่า 6ปี จำนวน 648 คน ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกันมากกว่าเป็นครอบครัวขยายที่มีพ่อแม่ลูกและปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกัน 4 คน ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยวและมีพื้นที่ในบริเวณบ้าน

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบลักษณะ การเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นของเด็ก การแสดงท่าทีหรือการแสดงออกขณะที่เด็กเล่น การเรียนรู้ของเด็กขณะเล่น ของเล่นหรือวัตถุสิ่งของที่เด็กชอบหรือสนใจเล่นเป็นประจำ การสังเกตการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน ช่วงเวลาที่เด็กเล่นเป็นประจำในวันธรรมดาและวันหยุด ระยะเวลาที่เด็กใช้เล่นเป็นประจำ พื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นเป็นประจำทั้งในบ้านและนอกบ้าน และลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน

2.1 พฤติกรรมการเล่นที่เด็กชอบเล่นเป็นประจำ

พฤติกรรมการเล่นที่เด็กชอบเล่นเป็นประจำนั้นมีหลากหลายลักษณะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเพศ อายุ และบริบทของพื้นที่ศึกษาของครอบครัว โดยคณะผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะการเล่นของเด็กที่ปรากฏในช่วงปฐมวัยตามทฤษฎีการเล่นออกเป็น 10 ประเภท และได้จัดอันดับลักษณะการเล่นเรียงลำดับจากบ่อยที่สุดเป็นอันดับ 1 (รายละเอียดดังภาคผนวก ตารางที่ 4.12-4.14) สรุปผลที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

2.1.1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นที่เด็กชอบเล่นเป็นประจำ จำแนกตามบริบทพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนจังหวัดในภาคต่างๆ 6 แห่ง พบว่า เมื่อพิจารณาภาพรวมของทุกภาค เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมืองมีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด ส่วนในเขตชนบทเป็นลักษณะการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด โดยแยกตามบริบทพื้นที่ ดังนี้

กรุงเทพมหานคร เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมือง มีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด ส่วนในเขตนอกเมือง เป็นการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด

ภาคตะวันออก เด็กส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด

ภาคกลาง เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมืองมีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด ส่วนในเขตชนบทเป็นการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมือง มีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด ส่วนในเขตชนบทเป็นการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด

ภาคเหนือ เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมือง มีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด ส่วนในเขตชนบทเป็นการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด

ภาคใต้ เด็กส่วนใหญ่ในเขตเมือง มีลักษณะการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด ส่วนในเขตชนบทเป็นการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด

จะเห็นได้ว่า เมื่อมองในภาพรวมทั้งเขตเมืองและเขตชนบท เด็กส่วนใหญ่มีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด รองลงมาเป็นการเล่นใช้กำลังหรือออกแรงและการเล่นเคลื่อนไหวตามจังหวะ ตามลำดับ

2.1.2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นที่เด็กชอบเล่นเป็นประจำ จำแนกตามเพศและช่วงอายุของเด็ก เมื่อจำแนกลักษณะการเล่นของเด็กตามเพศและช่วงอายุของเด็ก พบว่า ส่วนใหญ่เด็กผู้ชายมีลักษณะการเล่นใช้กำลังและออกแรงมากที่สุด ส่วนเด็กผู้หญิงมีลักษณะการเล่นสร้างสรรค์มากที่สุด เมื่อนำมาวิเคราะห์ตามช่วงอายุ พบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี เพศหญิงส่วนใหญ่เล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด ในขณะที่เพศชายเล่นสำรวจสิ่งของ ส่วนเด็กช่วงอายุ 1-2 ปี มีลักษณะการเล่นที่

แตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและชาย โดยเพศชายส่วนใหญ่จะเล่นใช้กำลังและออกแรงมากที่สุด ในขณะที่เพศหญิงเล่นเคลื่อนไหวตามจังหวะ สำหรับเด็กในช่วงอายุ 2-3 ปี 3-4 ปี และ 5-6 ปี เพศชายส่วนใหญ่เล่นใช้กำลังหรือออกแรงมากที่สุด ในขณะที่เพศหญิงเล่นสร้างสรรค์ ส่วนเด็กในช่วงอายุ 4-5 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง เล่นมากที่สุดเหมือนกันคือ เล่นสร้างสรรค์

2.1.3 ผลการเปรียบเทียบลักษณะการเล่นของเด็ก จำแนกตามกลุ่มอายุของเด็ก เมื่อจำแนกลักษณะการเล่นของเด็กที่ปรากฏในช่วงปฐมวัยตามทฤษฎีการเล่น แบ่งออกเป็น 10 ประเภท และสอบถามพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของเด็กในแต่ละลักษณะของการเล่นของเด็กนั้น พบความแตกต่างกันบางประการ จำแนกตามกลุ่มอายุเด็ก

1) **การเล่นสำรวจสิ่งของ** เป็นการฝึกทักษะในเรื่องการสังเกต พบว่า ในภาพรวมเด็กส่วนใหญ่ทั้ง 2 กลุ่มอายุ มีการเล่นประเภทนี้อยู่ในอันดับที่ 3 ใน 10 ประเภท แม้ว่าจะพบจำนวนเด็กที่เล่นในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ส่วนในรายละเอียดของลักษณะการเล่นประเภทนี้ที่พบมากที่สุด คือ เด็กชอบหยิบจับคุณสมบัติของสิ่งของหรือของเล่นว่า มีลักษณะเป็นอย่างไร เล่นอย่างไร รองลงมาคือ เด็กทำการทดลองหรือทดสอบ ลองผิดลองถูก และเด็กเล่นตัวต่อพลาสติก

2) **การเล่นใช้กำลังหรือออกแรง** เป็นการช่วยให้เด็กเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายให้แข็งแรง พบว่า ในภาพรวมเด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ มีการเล่นประเภทนี้จัดอยู่ในอันดับที่ 1 ใน 10 ประเภท แม้ว่าจะพบในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ส่วนในรายละเอียดของลักษณะการเล่นประเภทนี้ที่พบมากที่สุดคือ เด็กส่วนใหญ่จะชอบเล่นโยนรับลูกบอลกับผู้ปกครองหรือเพื่อน รองลงมาพบพฤติกรรมการเล่นที่แสดงออกในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี คือ การเล่นต่อสู้หรือเล่นปล้ำกัน และในกลุ่มอายุ 3-6 ปี พบมากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ เตะฟุตบอล

3) **การเล่นเลียนแบบชีวิตจริง** เป็นการทำตามอย่างสิ่งที่เด็กเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น การทำความสะอาดบ้าน การจัดเก็บของเข้าที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย พบว่า เนื่องจากเด็กเห็นผู้ปกครองทำความสะอาดบ้าน เด็กจำนวนหนึ่งเลียนแบบโดยช่วยกวาดบ้าน/ถูบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี รองลงมาคือ เล่นปิด-เปิดไฟ และพับเสื้อผ้า

4) **การเล่นบทบาทสมมติ** เกิดจากการที่เด็กมีจินตนาการและได้เรียนรู้จากความเป็นจริงของชีวิต พบว่า ในภาพรวมเด็กจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 3-6 ปี มีการเล่นประเภทนี้มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่พบมากที่สุดคือ เด็กเล่นสมมติเป็นพ่อแม่ลูก รองลงมาคือ เล่นเป็นคุณครู และ เล่นเป็นตำรวจ

5) การเล่นสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ พบว่า ในภาพรวมเด็กส่วนใหญ่มีการเล่นประเภทนี้อยู่ในอันดับที่ 2 ใน 10 ประเภท โดยเฉพาะพบลักษณะการเล่นนี้ในเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ถึง 4 เท่า รายละเอียดของลักษณะการเล่นประเภทนี้ที่พบมากที่สุดคือ การวาดรูประบายสี รองลงมาคือปั้นดินน้ำมัน และพับกระดาษ

6) การเล่นเกมมีกติกา เป็นการสอนให้เด็กได้เรียนรู้วินัยและการยอมรับกติกาอย่างง่ายๆ พบว่า เด็กส่วนใหญ่ในกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี เล่นเกมประเภทตัวต่อจิ๊กซอหรือเกมต่อภาพ เกมจับคู่ภาพ และเกมบันไดงู ตามลำดับ

7) การเล่นรวมกลุ่มคน เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสเล่นร่วมกับผู้อื่น นอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัว พบว่า เด็กส่วนใหญ่ในกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการเล่นซ่อนหา มอญซ่อนผ้า และวิ่งไล่จับกัน

8) การเล่นกับวัสดุธรรมชาติ เป็นการปล่อยให้เด็กเรียนรู้จักธรรมชาติรอบตัว พบว่า เด็กส่วนใหญ่ในกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการเล่นทราย เล่นน้ำ และมีเด็กจำนวนหนึ่งทั้ง 2 กลุ่มอายุที่เล่นน้ำก้านกล้วย

9) การเล่นกลางแจ้ง เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่นอกบ้าน พบว่า เด็กส่วนใหญ่โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่ากลุ่มอายุเด็กต่ำกว่า 3 ปี ชอบเล่นเครื่องปั้นปายสนาม วิ่งไล่จับ และชิงช้า ตามลำดับ

10) การเล่นเคลื่อนไหวตามจังหวะ เป็นการช่วยให้เด็กสนุกสนานผ่อนคลายไปกับเสียงเพลงเสียงดนตรี เด็กส่วนใหญ่โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ชอบออกท่าทางเต้น ร้องเพลง และเล่นดนตรี

2.2 การแสดงท่าทีหรือการแสดงออกขณะที่เด็กเล่น

การแสดงท่าทีหรือการแสดงออกขณะที่เด็กเล่น พบว่า เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและชนบท ยิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุข มีสมาธิจดจ่ออยู่กับของเล่น และมีการชวนคนอื่นเล่นด้วย ตามลำดับ ในขณะที่เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและชนบท พบต่างกันเล็กน้อยแม้ยังคงพบว่า เด็กยิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุข มีการชวนคนอื่นเล่นด้วย และมีสมาธิจดจ่ออยู่กับของเล่นตามลำดับ สำหรับท่าทีอื่นในด้านลบที่เด็กแสดงออกขณะเล่น พบเป็นส่วนน้อยมาก ประมาณร้อยละ 10 ได้แก่ เด็กนั่งเล่นคนเดียวไม่พูดกับใคร หงุดหงิดอารมณ์เสียง่าย พูดกับตนเอง และหัวเราะคนเดียว ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปีในเขตชนบทจำนวนครึ่งต่อครึ่งที่พบว่า ยังไม่มีสมาธิจดจ่ออยู่กับของเล่น และไม่ได้พูดกับตนเองขณะเล่น ในขณะที่เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและชนบท จำนวนครึ่งต่อครึ่งที่พบว่า มีสมาธิจดจ่ออยู่กับของเล่น และนั่งร้องเพลง นอกจากนี้ในภาพรวมของพื้นที่ศึกษาไม่พบความแตกต่างที่ชัดเจน

2.3 การเรียนรู้ของเด็กขณะเล่น

การเรียนรู้ของเด็กขณะเล่น พบว่า เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่ มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมากที่สุด รองลงมาเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึก และการท่องตัวเลขตัวอักษร เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งปรากฏการเรียนรู้ที่ตรงกับความสามารถของพัฒนาการทุกด้าน เด็กส่วนใหญ่ มีการพูดคุยซักถามมากที่สุด รองลงมา เป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การพูดเล่าเรื่องที่เล่นได้ การมีความคิดจินตนาการสร้างสรรค์ การแบ่งปันมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การปรับตัวอยู่กับผู้อื่น การนับจำนวน และการท่องตัวเลขตัวอักษร เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุจำนวนเกือบกึ่งหนึ่ง ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีการเรียนรู้การท่องตัวเลขตัวอักษร และการนับจำนวน ส่วนในเรื่องของการควบคุมอารมณ์ การจดจ่อความคิดสมาธิ และการคิดแก้ปัญหา ยังพบการเรียนรู้เหล่านี้ไม่มากนัก

2.4 ของเล่นหรือวัตถุสิ่งของที่เด็กชอบหรือสนใจเล่นเป็นประจำ

ของเล่นหรือวัตถุสิ่งของที่เด็กชอบหรือสนใจเล่นเป็นประจำ พบว่า ของเล่นที่เด็กทั้งในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ชอบเล่นเป็นประจำ เมื่อให้จัดอันดับ 1-3 เป็นที่น่าสังเกตว่า ของเล่นจำพวกอุปกรณ์กีฬา มีการจัดอันดับไว้ด้วยเสมอ ดังนี้

อันดับ 1 ได้แก่ อุปกรณ์กีฬา เช่น ลูกบอล ลูกฟุตบอล จักรยาน 3 ล้อ รองลงมาเป็นตุ๊กตา ของเล่นเลียนแบบของจริง เช่น ชุดแต่งตัว ชุดเครื่องครัว ชุดเครื่องมือแพทย์ และอุปกรณ์วาดรูประบายสี เช่น ดินสอสีไม้ สีเทียน

อันดับ 2 ยังคงเป็นอุปกรณ์กีฬา รองลงมา เป็นของเล่นเลียนแบบของจริง อุปกรณ์วาดรูประบายสี และตุ๊กตา

อันดับ 3 ได้แก่ อุปกรณ์กีฬา อุปกรณ์วาดรูประบายสี ของเล่นเลียนแบบของจริง และอวัยวะร่างกาย เช่น วิ่งเล่น เต้น ร้องเพลง ว่ายน้ำ เป็นต้น

2.5 การสังเกตการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน

การสังเกตการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน พบว่า เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความดูแลใกล้ชิด สังเกตการเล่นของเด็ก เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัย รวมทั้งผู้ปกครองได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็ก ในด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย และสังคม ได้มีโอกาสสอนวิธีการเล่น เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการเล่น อีกทั้งยังทำให้เด็กได้มีความคิดจินตนาการสร้างสรรค์ ทั้งนี้พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ทั้งในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี แทบทุกพื้นที่ในเขตชนบท มีการสังเกตการเล่นของเด็ก มากกว่าในเขตเมือง

2.6 ช่วงเวลาที่เด็กเล่นในวันธรรมดา / วันหยุด

ช่วงเวลาที่เด็กเล่นเป็นประจำในวันธรรมดา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ ทั้งในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท มักเล่นในช่วงเวลากลางวัน ระหว่างเวลา 12.01-18.00 น. เนื่องจากช่วงเช้าปกครองต้องรีบออกไปทำงาน และกลับในช่วงเย็นถึงจะมีโอกาสเล่นกับเด็ก แต่ถ้าเป็นช่วงวันหยุด เด็กส่วนใหญ่ มักมีเวลาเล่นในช่วงเช้ามักกว่า ระหว่างเวลา 00.01-12.00 น. เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องออกไปทำงานและมีเวลาเล่นกับเด็ก

2.7 เด็กใช้เวลาในการเล่นแต่ละครั้ง และแต่ละวัน

เด็กใช้เวลาในการเล่นแต่ละครั้ง พบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการเล่นแต่ละครั้งนานมากกว่า 30 นาที และในแต่ละวันเล่นนานมากกว่า 1 ชั่วโมง

2.8 พื้นที่หรือบริเวณที่เด็กใช้ในการเล่นในบ้านและนอกบ้าน

พื้นที่หรือบริเวณในบ้านและนอกบ้านที่เด็กใช้ในการเล่นนั้น พบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กอายุ 3 - 6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่ ผู้ปกครองมีการจัดบริเวณให้เด็กเล่นเป็นประจำทั้งในบ้านและนอกบ้าน

2.9 ลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน

ลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน สำหรับบริเวณในบ้าน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน ไม่มีชั้นวางของเล่น แต่มีของเล่นและตะกร้าหรือกล่องใส่ของเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี ในเขตเมือง มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน แต่เขตชนบทไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนให้เด็กเล่น ทั้งนี้ทั้ง 2 ช่วงวัย ผู้ปกครองมีการจัดของเล่นพร้อมมีตะกร้าหรือกล่องใส่ของเล่นอยู่รวมกัน เพื่อเวลาเด็กเลิกเล่นจะได้นำของเล่นมาเก็บเข้าที่ เป็นการฝึกวินัยให้กับเด็ก แต่จะไม่มีชั้นวางของเล่น ส่วนบริเวณนอกบ้าน พบว่าผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนไว้สำหรับให้เด็กเล่น ไม่มีของเล่น ไม่มีชั้นวางของเล่น ตะกร้าหรือกล่องสำหรับใส่ของเล่นรวมกัน สำหรับผู้ปกครองเด็กอายุ 3-6ปี มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน แต่ไม่มี ของเล่น ชั้นวางของเล่น และตะกร้าหรือกล่องสำหรับใส่ของเล่น เนื่องจากเป็นบริเวณนอกบ้าน

สรุปได้ว่า ผลการเปรียบเทียบลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย เกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นของเด็ก การแสดงท่าทีหรือการแสดงออกขณะที่เด็กเล่น การเรียนรู้ของเด็กขณะเล่นของเล่น หรือวัตถุสิ่งของที่เด็กชอบหรือสนใจเล่นเป็นประจำ การสังเกตการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน ช่วงเวลาที่เด็กเล่นเป็นประจำในวันธรรมดาและวันหยุด ระยะเวลาที่เด็กใช้เล่นเป็นประจำ พื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นเป็นประจำทั้งในบ้านและนอกบ้าน และลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างระหว่างเด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี

และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ตามความสามารถของพัฒนาการเด็กตามวัยและการดูแลตอบสนองความต้องการของเด็กในครอบครัว

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย

คณะผู้วิจัยทำการสำรวจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย โดยครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดหาของเล่นให้เด็ก ประเภทของเล่นที่ซื้อให้เด็ก จำนวนของเล่นที่มีอยู่ในบ้าน สมาชิกในครอบครัวที่ชอบเล่นกับเด็กเป็นประจำ สมาชิกในครอบครัวที่เด็กชอบเล่นเป็นประจำ พื้นที่หรือบริเวณที่เด็กชอบเล่นในบ้านและนอกบ้าน ลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่น วิธีการที่ส่งเสริมการเล่นของเด็ก การตัดสินใจหรือเลือกซื้อของเล่นให้เด็ก วัสดุที่ใช้ทำของเล่นเด็ก การเล่นมีความหมายต่อชีวิตเด็ก ข้อห้ามในการเล่นของเด็ก ความคาดหวังต่อการเล่นของเด็ก ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นที่ศึกษาจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกตามช่วงอายุ ได้แก่ เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และ อายุ 3-6 ปี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การจัดหาของเล่นให้เด็ก

การจัดหาของเล่นให้เด็ก พบว่า ผู้ปกครองทั้งเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีและอายุ 3-6 ปี ส่วนใหญ่ อันดับแรก ส่งเสริมให้เด็กเล่นของที่มีอยู่ในธรรมชาติ คือ ทราย อันดับสองคือ ผู้ปกครองซื้อหาของเล่นตามท้องตลาดให้เด็กเล่น โดยเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ซื้อเป็นรถเด็กเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นตุ๊กตา/ตัวการ์ตูน อันดับสาม คือ ให้เด็กเล่นของใช้ในบ้าน เช่น ซ้อนส้อม ถ้วยพลาสติก เป็นต้น

3.2 ประเภทของเล่นที่เลือกซื้อให้เด็ก

ประเภทของเล่นที่เลือกซื้อให้เด็กมีหลากหลายชนิด พบว่า ผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ส่วนใหญ่เลือกซื้อของเล่นที่ให้เด็กได้ออกแรงแขน-ขา เป็นอันดับแรก คือ ลูกบอล อันดับสอง ได้แก่ นิทาน และอันดับสาม ได้แก่ ตัวต่อพลาสติก/ไม้ ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี ผู้ปกครองส่วนใหญ่เลือกซื้อของเล่น เป็นดินน้ำมันเป็นอันดับแรก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาในเรื่องกล้ามเนื้อการใช้มือ-นิ้วมือในการปั้น รองลงมาคือ นิทานเพื่อเป็นการฝึกนิสัยรักการอ่าน และดินสอสีไม้ ในการวาดภาพระบายสี เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการ

3.3 สมาชิกในครอบครัวที่ชอบเล่นกับเด็กเป็นประจำ

สมาชิกในครอบครัวที่ชอบเล่นกับเด็กเป็นประจำ พบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี พ่อเป็นผู้เล่นด้วยเป็นประจำ เป็นลักษณะการหยอกล้อ รองลงมาคือแม่ เล่นกับของเล่น และพี่เล่นกับของเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี พ่อเป็นผู้เล่นด้วยเป็นประจำเช่นกันด้วยการเล่นหยอกล้อกัน รองลงมา คือแม่ เป็นการเล่นกับของเล่น และพี่เล่นกับของเล่น

3.4 สมาชิกในครอบครัวที่เด็กชอบเล่นด้วยเป็นประจำ

สมาชิกในครอบครัวที่เด็กชอบเล่นด้วยเป็นประจำ พบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี แม่จะเป็นผู้ที่เด็กชอบเล่นด้วยเป็นประจำ โดยการเล่นหยอกล้อกัน รองลงมาคือพ่อ เล่นหยอกล้อ และพี่เล่นกับของเล่น ส่วนเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี แม่จะเป็นผู้ที่เด็กชอบเล่นด้วยเป็นประจำ เล่นหยอกล้อเช่นกัน รองลงมาเป็นพ่อ เล่นหยอกล้อ และพี่เล่นกับของเล่น

3.5 วิธีการส่งเสริมการเล่นให้กับเด็ก

วิธีการส่งเสริมการเล่นให้กับเด็กนั้นมีหลายวิธี พบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ในเขตเมืองนั้น ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเน้นเป็นอันดับแรก การดูแลความปลอดภัยในการเล่น ซึ่งแตกต่างจากในเขตชนบทที่ผู้ปกครองเน้นการซื้อหาของเล่นให้กับเด็ก ทั้งนี้หากมองในภาพรวมของการส่งเสริมการเล่นให้กับเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี อันดับแรก คือ ผู้ปกครองดูแลความปลอดภัยในการเล่น อันดับสอง คือ ซื้อหาของเล่นให้กับเด็ก ส่วนอันดับสาม ในกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ผู้ปกครองเล่นกับเด็กพร้อมสอนการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แต่ในเด็กอายุ 3-6 ปี ผู้ปกครองปล่อยให้เด็กเล่นตามความสนใจของเด็ก

3.6 เกณฑ์การตัดสินใจในการเลือกหรือซื้อของเล่นให้กับเด็กปฐมวัย

เกณฑ์การตัดสินใจในการเลือกหรือซื้อของเล่นให้กับเด็กปฐมวัย มีหลากหลายเหตุผลที่ผู้ปกครองใช้ในการพิจารณา ซึ่งพบว่า ผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เกณฑ์ที่เลือกอันดับแรก คือ ของเล่นมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก อันดับสองคือ ความปลอดภัยของวัสดุที่นำมาทำของเล่น และอันดับสามคือ ราคาขาย ต้องเหมาะสมกับของเล่น และรายได้ของครอบครัว

3.7 ประเภทของวัสดุที่นำมาทำของเล่นเด็ก

ประเภทของวัสดุที่นำมาทำของเล่นเด็ก ในปัจจุบันมีอยู่หลายชนิดไม่ว่าจะทำจากผ้า ไม้ พลาสติก ยาง โลหะ และกระดาษ พบว่า ของเล่นของเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วนใหญ่ เป็นของเล่นที่ทำมาจากพลาสติก เนื่องจากมีราคาต่ำกว่าวัสดุประเภทอื่น อีกทั้งยังมีน้ำหนักเบาไม่แตกหักง่าย ส่วนของเล่นที่ทำจากผ้า ไม้ ยาง โลหะ และกระดาษ จะมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

3.8 ความสำคัญต่อการเล่นของเด็ก

ความสำคัญต่อการเล่นของเด็ก เนื่องจากการเล่นมีความหมายต่อชีวิตเด็ก การให้ความสำคัญกับการเล่นของเด็กโดยเฉพาะช่วงปฐมวัย จะส่งผลให้เด็กได้รับการพัฒนาการที่ดี อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเด็กทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งพบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อ

การเล่นของเด็ก ในเรื่องของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การให้ความสนุกเพลิดเพลิน และอันดับสามคือ การฝึกทักษะการสังเกตและการคิด

3.9 ข้อห้ามในการเล่นสำหรับเด็ก

ข้อห้ามในการเล่นสำหรับเด็ก พบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ห้ามไม่ให้เด็กเล่นของที่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ของแหลมคม ของที่แตกหักง่าย ของที่มีความแข็ง และวัตถุที่เป็นอันตราย เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ห้ามเล่นผาดโผน รุนแรง ชกต่อยกัน และห้ามเอาของเข้าปากหรือกลืน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ปกครองเน้นในเรื่องความปลอดภัยเป็นหลัก ส่วนเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ผู้ปกครองมีข้อห้ามเช่นเดียวกับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ ห้ามไม่ให้เด็กเล่นของที่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ของแหลมคม ของที่แตกหักง่าย ของที่มีความแข็ง รองลงมา คือ ห้ามเล่นผาดโผน รุนแรง ชกต่อยกัน ข้อห้ามที่แตกต่างจากเด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ มีการกำหนดขอบเขตและเวลาในการเล่น ซึ่งผู้ปกครองยังคงเน้นในเรื่องความปลอดภัย แต่เพิ่มเรื่องระเบียบวินัย เข้ามา เนื่องจากเด็กช่วงอายุ 3-6 ปี เริ่มมีการเรียนรู้มากขึ้น สำหรับข้อห้ามอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ห้ามเล่นผิดวิธีและต้องเหมาะสมกับวัย ห้ามไปเล่นในสถานที่อันตราย ห้ามแย่งของเล่นหรือทะเลาะกัน ห้ามเล่นขว้าง ปา โยนสิ่งของใส่กัน เล่นของเล่นเสร็จแล้วเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยและรู้จักรักษาของเล่น ห้ามไปเล่นไกล ๆ ต้องมีผู้ใหญ่อยู่ด้วย ห้ามพูดจาหยาบคาย และห้ามเล่นสัตว์ที่ไม่สัตว์เลี้ยงในบ้าน

3.10 ความคาดหวังต่อการเล่นของเด็ก

ความคาดหวังต่อการเล่นของเด็ก พบว่า เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ คาดหวังต่อการเล่นของเด็ก อันดับแรก คือ การส่งเสริมให้เด็กมีความคิด จินตนาการสร้างสรรค์ ฝึกการสังเกต และรู้จักแก้ปัญหา รองลงมา ให้เด็กมีความสุข สนุกสนานจิตใจ อ่อนโยนไปพร้อมกับการเรียนรู้ และเด็กมีพัฒนาการสมวัยทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และประสาทสัมผัส ส่วนกลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อการเล่นของเด็ก เช่นเดียวกับกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ การส่งเสริมให้เด็กมีความคิดจินตนาการสร้างสรรค์ ฝึกการสังเกต และรู้จักแก้ปัญหา รองลงมา คือ ให้เด็กมีความสุข สนุกสนานจิตใจอ่อนโยนไปพร้อมกับการเรียนรู้ และให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และประสาทสัมผัส ทั้งนี้ยังมีความคาดหวังต่อการเล่นของเด็กที่ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นไว้ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ เด็กมีน้ำใจสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ เด็กสามารถนำการเล่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ของเล่นที่ผลิตมาจำหน่ายต้องมีประโยชน์ ทนทาน ปลอดภัย และราคาไม่แพง เด็กได้รู้จักว่าของเล่นชนิดใดควรเล่นอย่างไร และรู้จักรักษาของเล่นและมีความรับผิดชอบ

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย ระหว่างเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี พบว่า ส่วนใหญ่หลายประเด็นค่อนข้างคล้ายคลึงกัน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทยที่เชื่อมโยงกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย

คณะผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลและทำการวิเคราะห์ลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัยและการส่งเสริมการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทยที่เชื่อมโยงกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาที่เป็นตัวแทนภาคต่างๆของประเทศ จำนวน 6 แห่ง เพื่อให้เกิดการกระจายข้อมูลในการสะท้อนภาพข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเล่นของเด็กปฐมวัยในครอบครัวไทย ซึ่งพบรายละเอียดบางประการที่น่าสนใจ ดังนี้

4.1 ลักษณะการเล่นของเด็กกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย จากการสอบถามถึงท่าทีของหรือการแสดงออกของเด็กปฐมวัยขณะที่เด็กเล่น เพื่อสะท้อนพัฒนาการเด็ก พบว่า เด็กมีลักษณะการเล่นที่เชื่อมโยงกับความสามารถของเด็กตามพัฒนาการด้านต่างๆ ดังนี้

4.1.1 ลักษณะการเล่นกับพัฒนาการด้านร่างกาย ลักษณะการเล่นของเด็กในภาพรวมพบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ มีการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ที่ได้แก่ การเล่นใช้กำลังหรือออกแรง และการเล่นกลางแจ้ง โดยพบในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี (ดูตารางที่ 4.13-4.14)

4.1.2 ลักษณะการเล่นกับพัฒนาการด้านอารมณ์ ลักษณะการเล่นของเด็กในภาพรวมพบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ มีการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ ได้แก่ การเล่นเคลื่อนไหวตามจังหวะ โดยพบในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี (ดูตารางที่ 4.13-4.14)

4.1.3 ลักษณะการเล่นที่มีผลต่อพัฒนาการด้านสังคม การเล่นของเด็กในภาพรวมพบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ มีการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเล่นเลียนแบบชีวิตจริง โดยพบในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ในขณะที่การเล่นรวมกลุ่มคน พบในเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี (ดูตารางที่ 4.13-4.14)

4.1.4 ลักษณะการเล่นที่มีผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา การเล่นของเด็กในภาพรวมพบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ การเล่นสำรวจสิ่งของ โดยพบในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี ในขณะที่การเล่นกับวัสดุธรรมชาติ การเล่น

บทบาทสมมติ การเล่นสร้างสรรค์ การเล่นเกมมิกติกา พบในเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี มากกว่าเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี (ดูตารางที่ 4.13-4.14)

4.2 การส่งเสริมการเล่นของเด็กในครอบครัวไทยกับพัฒนาการเด็กในช่วงปฐมวัย จากการสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการสนับสนุนให้เด็กได้เล่นได้แสดงออกในการเล่นที่สอดคล้องกับความสามารถของวัย พบว่า เด็กส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมการเล่นที่สอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก ดังนี้

4.2.1 ผู้ที่เล่นกับเด็ก สมาชิกในครอบครัวที่ชอบเล่นกับเด็กเป็นประจำ พบว่า เด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี พ่อเป็นผู้เล่นด้วยเป็นประจำ เป็นลักษณะการหยอกล้อ รองลงมาคือแม่ เล่นกับของเล่นและพื้เล่นกับของเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี พ่อเป็นผู้เล่นด้วยเป็นประจำเช่นกันด้วยการเล่นหยอกล้อก่อน รองลงมา คือแม่ เป็นการเล่นกับของเล่น และพื้เล่นกับของเล่นเช่นเดียวกัน

4.2.2 การจัดหาของเล่นและอุปกรณ์การเล่น การจัดหาของเล่นให้กับเด็ก พบว่า ผู้ปกครองทั้งเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีและอายุ 3-6 ปี ส่วนใหญ่ อันดับแรกส่งเสริมให้เด็กเล่นของที่มีอยู่ในธรรมชาติ คือ ทราย อันดับสองคือ ผู้ปกครองซื้อหาของเล่นตามท้องตลาดให้เด็กเล่น โดยเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ซื้อเป็นรถเด็กเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นตุ๊กตา/ตัวการ์ตูน อันดับสาม คือ ให้เด็กเล่นของใช้ในบ้าน เช่น ช้อนส้อม ถ้วยพลาสติก เป็นต้น

4.2.3 การจัดสภาพแวดล้อมในการเล่น ลักษณะพื้นที่หรือบริเวณที่เด็กเล่นในบ้านและนอกบ้าน สำหรับบริเวณในบ้าน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน ไม่มีชั้นวางของเล่น แต่มีของเล่นและตะกร้าหรือกล่องใส่ของเล่น ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี ในเขตเมือง มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน สำหรับในเขตชนบทก็ไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนให้เด็กเล่น ทั้งนี้ทั้ง 2 ช่วงวัย ผู้ปกครองมีการจัดของเล่นพร้อมมีตะกร้าหรือกล่องใส่ของเล่นอยู่รวมกัน เพื่อเวลาเด็กเลิกเล่นจะได้นำของเล่นมาเก็บเข้าที่ เป็นการฝึกวินัยให้กับเด็ก แต่จะไม่มีชั้นวางของเล่น ส่วนบริเวณนอกบ้าน พบว่า ผู้ปกครองเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ไม่มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนไว้สำหรับให้เด็กเล่น ไม่มีของเล่น ไม่มีชั้นวางของเล่น ตะกร้าหรือกล่องสำหรับใส่ของเล่นรวมกัน สำหรับผู้ปกครองเด็กอายุ 3-6ปี มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน แต่ไม่มี ของเล่น ชั้นวางของเล่น และตะกร้าหรือกล่องสำหรับใส่ของเล่น เนื่องจากเป็นบริเวณนอกบ้าน

สรุปได้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญและใส่ใจส่งเสริมสนับสนุนการเล่นของเด็กในครอบครัว แตกต่างกันไปบ้างตามสภาพครอบครัวและชุมชนที่อาศัยอยู่ เนื่องจากการเล่นเป็นพฤติกรรม การแสดงออกของเด็กตามความสามารถของวัยและบริบทแวดล้อมตัวเด็ก จึงควรมีการศึกษาต่อเนื่อง และทำการศึกษาเชิงลึกในเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะสามารถอธิบายลักษณะการเล่นของเด็กในช่วงปฐมวัยได้ สอดคล้องกับสภาพที่ปรากฏ อันจะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวในการพัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมต่อไป